

*Ida Mlakar*



## **Neli Kodrič Filipič: *Punčka in velikan.***

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Velike slikanice), 2009.

Pisateljica (1964) je študirala grafično oblikovanje na Akademiji za likovno umetnost in se je po koncu študija posvetila pisateljstvu za otroke. Njena bibliografija del za otroke in mladino obsega pet mladinskih romanov (prvenec *Lov na zvezde*, 1995; *TITA@boginja.smole.in.težav.si*, 2002; *Na drugi strani*, 2004; 49:03:39, 2008; *Kaj ima ljubezen s tem*, 2009) in tri slikaniške izdaje (*Sreča je*, 2008; *Punčka in velikan*, 2009, ter *Jasmin in srečni cekin*, 2009). Za svoj prvenec *Lov na zvezde* je leta 1995 prejela izredno jubilejno Levstikovo nagrado ob 50-letnici založbe Mladinska knjiga, leta 2005 pa je bila za knjigo *Na drugi strani* nominirana za večernico leta 2004. Ta roman je bil v šolskem letu 2006/2007 vključen v nacionalni projekt spodbujanja bralne kulture "Rastem s knjigo" – izvirno slovensko leposlovno delo vsakemu sedmošolcu. Leta 2009 je slikanica *Punčka in velikan* prejela dve priznanji: na hrvaškem natečaju za najboljšo grafično podobo naslovnice v letih 2008 in 2009 ter nagrado kiklop za slikanico leta 2009 na puljskem sejmu, spomladi leta 2010 pa je bila med petimi nominirankami za nagrado izvirna slovenska slikanica.

Podrobnejši pregled avtoričinega literarnega ustvarjanja razkriva, da je v središče njenega pripovedništva postavljena tematika družinske preteklosti. Ta zaživi v družinskih zgodbah in življenjskih preizkušnjah različnih generacij, ki se največkrat zaostrijo ob najstniškem odraščanju. Avtorica poskuša tej tematiki slediti po različnih poteh in jo z iskreno "ustvarjalno obsedenostjo" izpovedovati na različne načine. Ob tem se njeno razmerje do vprašanja preteklega časa izkaže kot posebno in ima zanjo izrazito osebno in ustvarjalno-motivacijski pomen.

Kakšen je pomen družinske preteklosti na sedanost otrok, se razkrije že v prvencu *Lov na zvezde*, v katerem se štirje otroci pod vplivom skrivnostnih dnevniških zapiskov babičine sestre Doroteje odločijo slediti svojim sanjam. V romanu *TITA@boginja.smole.in.težav.si* skrivnostna

preteklost Titine mame vpliva na sedanost njene hčerke Tite. Družinska preteklost je osrednja tema tudi v mladinskem romanu *Na drugi strani*, v katerem avtorica zanimivo preplete življenjske zgodbe več generacij in pokaže, kako vpliva na sedanost in prihodnost. Prepričljiv izris časa druge svetovne vojne je povezan s sedanostjo odraščajočega najstnika Svita, ki v sklepnem delu romana dojame, da je preteklost soudeležena tudi v njegovi sedanosti. V romanu *Kaj ima ljubezen s tem* se družinska preteklost prepleta v življenjskih zgodbah treh generacij ženskih likov: babice Mile, njene hčerke Božene in vnukinje Lucije. Še prav posebej pa je izstopajoča tematika družinske preteklosti v slikanici *Punčka in velikan*, v kateri avtorica problematizira travmatično izkušnjo iz otroštva.

V poplavi vsakoletne slikaniške produkcije je *Punčka in velikan* izstopajoč literarno-likovni izdelek, ki zbujajo močan čutni vtis in bralca prevzame s svojo izvirno likovno podobo. Sporočilnost in simbolika ilustracij Tomislava Torjanca ponujata samosvojo likovno interpretacijo.

Zaradi svoje poudarjene likovno-tekstovne simbolike je slikanica naslovniško odprta in namenjena v prvi vrsti odraslim. Že kratek povzetek vsebine namreč pokaže, da se je avtorica lotila opisa družinske preteklosti na način, ki mlademu bralcu, nagnjenemu k linearnemu dojetanju časa in dobesednemu razumevanju besedila, otežuje doživljanje in razumevanje besedila.

Velikan ima hčerko, punčko, ki je živahna in se rada igra, prav njena razigranost pa ga neznosno moti, saj je ves čas utrujen in si želi miru. Nekega dne se zelo razjezi in vrže v punčko kamenček, ki se spremeni v skalo. Eden njenih drobcev zadene punčko v srce. Od tedaj naprej ta drobec v njenem srcu raste in jo čedalje bolj teži. Čez mnogo let, ko tudi sama postane mama majhnemu fantku, se zgodba ponovi: v jezi hoče skalo zagnati v svojega sinka. Tesnoba, ki prevzame njenega otroka, razkrije tudi njeno bolečo družinsko preteklost. V očeh njenega otroka se namreč odzrcalijo generacije prednikov, ki niso zmogli ali znali predelati svoje bolečine in jo zato ponavljajo in prenašajo na svoje otroke. Boleči uvid lastne sence velikanko vrne v sedanost, tako odrešena pa lahko spet prevzame svojo polno starševsko vlogo.

Besedilo prinaša tematizacijo travmatične, depresivne, celo razdiralne družinske preteklosti, ki se v obliki spominov in sanj dviga iz velikan-kine podzavesti ter določa njeno sedanost, pa tudi sedanost njenega otroka. V tekstu so predstavljeni ponavljajoči se vzorci problematičnih medsebojnih odnosov, ki se prenašajo iz generacije v generacijo, ter bolj ali manj intenzivno določajo bivanje posameznika, ob čemer tesnoba in malodušje, ki preraščata v bivanjsko krizo, ponujata tudi priložnost za njeno razrešitev.

Avtorica ta mehanizem, ki je znan iz psihologije in še bolj iz družinske psihoterapije, nedvomno zelo dobro razume. O senčni dediščini družinske preteklosti namreč razmišlja v intervjuju *Ko se z bolečino zaveš svoje sence*, ki je bil objavljen v reviji *Otrok* in knjiga ob nominaciji njenega romana *Na drugi strani* za nagrado večernica leta 2004:

“Pomislite, koliko otrok je s palico, klofuto, kaznijo, grožnjo, manipulacijo vzgojenih, da bi bili dobri. Ali ni to civilizacijski absurd? In ali ne delajo tako tudi nam, odraslim? Ter mi seveda to počnemo drugim.”

Izrazita simboličnost v *Punčki in velikanu* zbuja precej asociacij in kar kliče po literarni primerjavi. V pravljici Oscarja Wilda *Sebični velikan* zaradi svojega egoizma zavrača otroško igro na svojem vrtu, dokler ga hlad, ki ga obdaja, ne pripelje do spoznanja, da je v resnici sam, na robu življenja in zaklenjen sam vase. Simbol velikana kot prispodobe odraslega in otroka, ki odraslega lahko odreši samega sebe z zrcaljenjem njegove resnične eksistence, lahko najdemo tudi v pripovedi *Punčka in velikan*. Zagotovo pa sporočilnost Wildove pravljice razpira širše horizonte, saj se nanaša na vprašanje človečnosti na različnih pomenskih ravneh. Simbol otroka, ki ga Wilde v svoji pravljici razume kot “odrešitelja” človeške eksistence v posameznem in splošnem, ter simbol sebičnega velikana odpirata problem odsotne človeške ljubezni do presežnega.

Prav tako kot sebični velikan tudi velikanka iz slikanice *Punčka in velikan* ne najde stika s svojim resničnim in notranjim otrokom. Otrok kot simbol odrešitve igra namreč pri Kodričevi vlogo tistega dela osebnosti, ki omogoča soočenje s tragičnimi vsebinami iz družinske preteklosti. Šele preboj prikritih vsebin in njihovo umeščanje v zavest omogočata preseganje in korekcijo utrjenih vedenjskih vzorcev, ob čemer je tudi eksistencialna tesnoba le v funkciji priložnosti, s katero je mogoče pomiriti pretekle izkušnje, na način kot ga ponuja psihoterapija.

Ob vsem povedanem se nam besedilo *Punčke in velikana* pokaže kot tekst, katerega namen je opazno razlagalen in zato tudi sporočilno enoplasten. Načenja problematiko, ki je v slikaniški produkciji sicer nova, a se o njej zainteresirani odrasli bralci, zlasti starši, lahko obširneje in natančneje razgledajo tudi s pomočjo raznovrstnega psihoterapevtskega gradiva.

Zgodba *Punčka in velikan* je po svoji strukturi prilika, torej literatura s poučno naravnostjo. Avtorica nam skuša z njo skoraj kot iz učbenika jasno razložiti, kako se preteklo družinsko nasilje pojavlja in generira v sedanjosti, a tudi, kako ga je mogoče prepoznati in preseči. Tako ostaja besedilo nekako paradoksalno in kljub vsej svoji literarni simboliki sporočilno ozko in splošno, ob tem pa manj navdušujoča in individualizirana literarna stvaritev, kar je avtorici veliko bolje uspelo v nekaterih drugih besedilih.